Stadskerk Nijmegen (OCP), 25 december 2024, Kerstmis;
voorganger: ds. Henk Gols (PKN) en Jan van Hooydonk (lekendominicaan)

[1e lezing: Jesaja 52,7-10] (Nieuwe Bijbelvertaling)
7 Hoe welkom is de vreugdebode
die over de bergen komt aangesneld,
die vrede aankondigt en goed nieuws brengt,
die redding aankondigt en tegen Sion zegt:
'Je God is koning!'
8 Hoor! Je wachters verheffen hun stem,
samen barsten ze uit in gejuich,
want ze zien het met eigen ogen:
de HEER keert terug naar Sion.
9 Breek uit in gejubel,
ruïnes van Jeruzalem,
want de HEER troost zijn volk,
hij koopt Jeruzalem vrij.
10 De HEER ontbloot zijn heilige arm
ten overstaan van alle volken,
en de einden der aarde zien
hoe onze God redding brengt.

[Epistel: Hebreeën 1,1-12] (Nieuwe Bijbelvertaling)
1 Op velerlei wijzen en langs velerlei wegen heeft God in het verleden tot de voorouders gesproken door de profeten, 2 maar nu de tijd ten einde loopt heeft hij tot ons gesproken door zijn Zoon, die hij heeft aangewezen als enig erfgenaam en door wie hij de wereld heeft geschapen. 3 In hem schittert Gods luister, hij is zijn evenbeeld, hij schraagt de schepping met zijn machtig woord; hij heeft, na de reiniging van de zonden te hebben voltrokken, plaatsgenomen aan de rechterzijde van Gods hemelse majesteit, 4 ver verheven boven de engelen omdat hij een eerbiedwaardiger naam heeft ontvangen dan zij. 5 Tegen wie van de engelen heeft God immers ooit gezegd: 'Jij bent mijn zoon, ik heb je vandaag verwekt'? Of: 'Ik zal een vader voor hem zijn, en hij voor mij een zoon'? 6 Maar wanneer hij de eerstgeborene de wereld weer binnenleidt, zegt hij: 'Laten al Gods engelen hem eer bewijzen.' 7 Over de engelen zegt hij: 'Die zijn engelen inzet als windvlagen, en zijn dienaren als een vlammend vuur.' 8 Maar tegen de Zoon zegt hij:
'God, uw troon houdt stand tot in alle eeuwigheid,
en de scepter van het recht is de scepter van uw koningschap.
9 Gerechtigheid hebt u liefgehad en onrecht gehaat;
daarom, God, heeft uw God u gezalfd
met vreugdeolie, als geen van uw gelijken.'
10 En ook:

‘In het begin hebt u, Heer, de aarde gegrondvest,

en de hemel is het werk van uw handen.
11 Zij zullen vergaan, maar u houdt stand,
ze zullen als een gewaad verslijten,
12 als een mantel zult u ze oprollen,
als een gewaad zullen ze worden verwisseld;
maar u blijft dezelfde, en uw jaren zullen geen einde nemen.’

[Evangelie: Johannes 1,1-18] (vert. Huub Oosterhuis, ‘Zien soms even’)
In den beginne
was het woord
en het woord was
bij onze god
en zelf god
was het woord –
al in den beginne
was het
toegewend
naar onze god.

Alle dingen
zijn
door het woord
buiten hem is
geen ding geworden
niets van alles
wat bestaat.
In het woord
was leven
en het leven was
het licht
voor de mensen.
En het licht schijnt
in de duisternis
en de duisternis
heeft het licht
niet overmeesterd.

Het woord
het eigenlijke licht
dat ieder mens verlicht
die komt ter wereld
het was in deze wereld –
de wereld is geworden
door het woord.
Toch, de wereld
heeft het woord
niet willen kennen.

Het kwam in eigen huis.
Het heeft hem niet ontvangen.

Maar allen die hem
wel ontvangen hebben
heeft hij gegeven
wat ondoenlijk is:
te worden
kinderen van god,
allen die zich
toevertrouwen
aan zijn naam,
die dat bestaan.
Niet uit vlees en bloed
uit man en macht
niet op eigen kracht
zijn zij geboren
maar uit god.

Het woord is
vlees geworden
en heeft in ons midden
zijn tent neergezet.
Wij hebben zelf
zijn licht gezien
het weegt op ons
het draagt ons
doorschijnt ons -
toen konden wij
alleen nog zeggen:

Hij is
de eigen, enige
zoon van de vader,
vriendschap
en waarheid.

Uit zijn volheid
hebben wij allen
ontvangen
genade op genade.

De woorden der wet
zijn door Mozes gegeven.
Vriendschap
genade en trouw zonder meer
zijn geworden
door Jezus Messias.

Nooit heeft iemand
god gezien.
De eigen zoon,
de enige, god,
wiens wezen het is
te zijn in de schoot
van de vader

hij alleen
is
onze gids.

[overweging:]
“Hoe welkom is de vreugdebode die over de bergen komt aangesneld, die vrede aankondigt en goed nieuws brengt.” Woorden van de profeet Jesaja – ze klonken in de eerste lezing – die zo’n 2500 jaar oud zijn, maar ze hadden ook vandaag geschreven kunnen zijn. Want, zusters en broeders, snakken ook wij in onze tijd daar niet naar, naar vrede, naar goed nieuws?

Het goede nieuws – het Griekse woord daarvoor is: *evangelie* – klonk vannacht op deze plaats in de vorm van het bekende verhaal uit het Evangelie van Lukas over Jezus’ geboorte

in Bethlehem. Het kind geboren in een stal, neergelegd in een voederbak en herkend door de nachtploeg – de herders – als hun redder. Het goede nieuws klonk zo-even opnieuw in de vorm van een andere tekst die vanouds op Kerstmorgen in de liturgie wordt gelezen. We hoorden de proloog uit het Evangelie volgens Johannes. Een voorwoord dus. De meeste auteurs schrijven hun voorwoord pas wanneer ze hun boek af hebben. De schrijver vat achteraf in het voorwoord voor zijn lezers de kern van zijn boek samen. De auteur biedt daarmee een leeswijzer voor wat daarna in het boek aan de orde komt. Zo zal het ook met dit voorwoord gegaan zijn. De proloog van het Johannesevangelie is daarom te verstaan als een naschrift bij dit evangelie. Anders gezegd: eerst was er Pasen en toen pas Kerstmis. Leven, sterven en verrijzen van Jezus werpen licht op zijn oorsprong. Ze klinken in de proloog van het Johannesevangelie volop mee.

Het kerstevangelie van Lukas is in onze dagen nogal eens bedolven geraakt – 'ondergesneeuwd' is hier misschien een beter woord – onder commercie en romantiek. Op zijn beurt is het kerstevangelie van Johannes in de loop der eeuwen nogal eens overwoekerd geraakt door theologie. Maar Johannes heeft zijn proloog niet neergeschreven in leerstellige taal, maar in de taal van de poëzie. Poëzie moet je willen ondergaan, je moet jezelf erin onderdompelen, de taal tot je laten spreken. Zó wil het evangelie van vandaag gelezen worden. Als een gedicht over de menswording, als een lofzang op de mens over wie Johannes schrijft: "Uit zijn volheid hebben wij allen ontvangen genade op genade."

"In den beginne was het Woord", zo vangt Johannes zijn gedicht aan. Onmiskenbaar een toespeling op de allereerste regel uit de Bijbel: "In den beginne schiep God de hemel en de aarde." Voor Johannes begint het oude verhaal van 'in den beginne' vandaag opnieuw, het oude verhaal van de schepping vindt vandaag zijn hoogtepunt, het komt tot vervulling, we worden opnieuw geschapen, we worden tot nieuwe mensen geschapen.
'In den beginne' hoorden we. Maar letterlijk staat er in het Grieks: 'in begin' (zonder lidwoord dus). 'In den beginne': die term moeten we niet verstaan als aanduiding van een bepaald tijdstip – toen en toen – maar als een mededeling over 'het Woord', namelijk dat dit Woord aan de oorsprong staat van al wat was, van al wat is en van al zijn zal. Dit Woord is er sinds het begin en het is er nog steeds scheppend in ons leven en onze geschiedenis werkzaam. Ook vandaag, hier en nu, en op déze plaats is dit Woord onder ons.

"In den beginne was het Wóórd", hoorden we. Wanneer Johannes spreekt over 'het Woord', bedoelt hij niet een bepáálde woord – dit woord of dat woord – maar doelt hij op wat aan de basis ligt van álle woorden: de daad van het spreken zelf. Denk maar aan de uitdrukking in het Nederlands 'aan het woord komen': die zegswijze heeft geen betrekking op dit of dat woord maar op het spreken zelf. Zo ook hier. "In den beginne was het Woord" verwijst naar wat Gods 'begin-sel' uitmaakt: God spréékt. Die wij God noemen, kan nooit los gedacht worden van wat zijn wezen uitmaakt: spreken. Sinds het begin spreekt God tot ons. Altijd

weer openbaart de Ene zich aan ons als een God van communicatie en relatie. Zijn Woord is ook nu nog het huis waarin wij mensen wonen. Het is het script van ons leven.

Johannes verklaart in zijn gedicht dat dit Woord aan God zo intiem nabij is dat het met God samenvalt. Van ditzelfde Woord zegt de dichter vervolgens dat het 'vlees' is geworden. Het Griekse woord *'sarx'* (vlees) verwijst niet zozeer naar de mens in het algemeen, maar naar een specifieke situatie waarin mensen kunnen verkeren. Het woord 'vlees' staat voor de mens in zijn vergankelijkheid, breekbaarheid en kwetsbaarheid.
"Het Woord wordt vlees." God zelf neemt de gestalte aan van een mens die sterven moet, die breekbaar en kwetsbaar is. Zie de dakloze met zijn of haar gehavende gelaat in onze straten, en je ziet God – tenminste als je goed kijkt. Zie onze naasten in Gaza en Oekraïne (en op zoveel andere plaatsen) die ronddolen tussen hun kapotgeschoten huizen, wanhopig op zoek naar hun vermiste geliefden, en je ontwaart God. Zie de vluchtelingen overal ter wereld – van Soedan en Syrië tot Kampen en Ter Apel – en je kunt God zien. Zie de doodzieke mens, de mens naast jou die sterven gaat, en je ziet God.

"Het Woord is vlees geworden en heeft in ons midden zijn tent neergezet. Wij hebben zelf zijn licht gezien", getuigt Johannes – die, zoals gezegd, leeft vanuit Pasen. "Toen konden wij alleen nog zeggen: hij is eigen, enige zoon van de Vader, vriendschap en waarheid." En dan noemt Johannes, wanneer hij aan het slot van zijn gedicht is gekomen, eindelijk de naam die voor hem is boven alle namen: de naam van Jezus de Gezalfde. Gestalte bij uitstek van de mens die breekbaar en kwetsbaar is, van de mens in stervensnood. Zien we hem, zegt Johannes, dan zien we God in ongekende en door ons nooit geheel te omvatten volheid: hij belichaamt als geen ander vóór hem of na hem "genade en trouw zonder meer". Om met de brief aan de Hebreeën te spreken: "In hem (Jezus) schittert Gods luister, hij is zijn evenbeeld."

Jezus het vleesgeworden woord van God. Jezus: zelfportret van God… Maar wij dan? Komen ook wijzelf in het gedicht van Johannes voor?
"Het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen", zo schrijft Johannes. Maar er zijn er geweest, zo voegt hij daaraan toe, die dit Woord niet wilden of konden verstaan. Mensen die de duisternis verkozen boven het licht. En wij dan? Zou dit misschien over ons gaan? Over onze wereld ook?
Ja, er heerst onmiskenbaar veel duisternis in onze wereld: oorlog, geweld, armoede, onrecht. En ja, ook wijzelf kunnen dingen doen die het licht niet kunnen verdragen. Maar méér waar is het getuigenis van het evangelie dat de duisternis het licht niet blijvend zal overmeesteren. Hoe duister onze uren ook mogen zijn, deze belofte, deze hoop van Godswege, maakt het ons mogelijk te leven, de toekomst tegemoet.
Daarom, zusters en broeders: gezegend vandaag wij wanneer wij het Woord dat leven is, durven ontvangen en daarnaar gaan handelen. Gezegend wij, die door zo te doen kinderen van God mogen heten.

Vandaag is het geboortefeest van allen die uit God geboren worden. Opnieuw geboren. Eindelijk geboren. Hoe welkom is het goede nieuws van deze dag. Ons geboortefeest. Ik wens u en jullie allen een zalig en gezegend Kerstfeest!

Jan van Hooydonk, jan.van.hooydonk@chello.nl